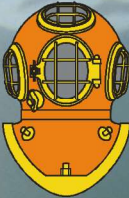

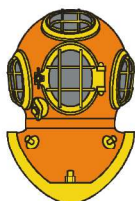
DYKKEHISTORISK TIDSSKRIFT

Nr. 64 - 22. årgang 2018

DYKKEHISTORISK TIDSSKRIFT

ISSN: 1397-6753

Udgivet af:
DYKKEHISTORISK
SELSKAB

Redaktør:
Sven Erik Jørgensen
Kirsebærvej 5
8471 Sabro
sej@hydrospace.dk

Korrekturlæsning: Finn Linnemann

Artikler, anmeldelser etc. som ønskes optaget i tidsskriftet sendes til ovenstående adresse.

Skrevet materiale bedes så vidt muligt afleveret på diskette og illustrationer som papirkopier, dias eller digitalt.

Oplag: 400 stk.

INDHOLD

Nyt fra selskabet.....	3
Første dykkerskole i Danmark.....	4
Dykkeren og Havfruen.....	15
Den filippinske sølvreserve.....	16
Stralsund 2018.....	23
Freeman Threadgold.....	26
Dykkerhelmen ved Wat Salakphet templet i Thailand.....	29
Iltapparat Lt. Lund (I).....	30
En klassiker er blevet genoptrykt...31	
European Historical Diving Event 2018 i Ebeltoft.....	32
Sidste adoptionsbesøg i Ebeltoft fra Søværnets Center for Dykning	38
Slopkisten.....	39
Nye medlemmer.....	39
Donationer.....	39

Forsidebillede:

Det store undervandslaboratorium ”Helgoland” er hovedattraktionen ved Nautineum i Stralsund. Foto SEJ

LaserTryk^{TM}•dk

Nyt fra selskabet

Paul Erik Christensen

Meget af bestyrelsens arbejde i dette år har været helliget det store arrangement EHDE 2018 i Ebeltoft i dagen 24. -26. august 2018. Her lykkedes det at få besøg fra 8 europæiske lande. Adskillige deltagere har udtrykt stor tilfredshed med arrangementet, som fandt sted ved Fregatten Jylland. Fra denne plads skal der lyde en stor tak til Fregatten Jylland for støtte under arrangementet. Tak for den gode skipperlabskovs som Fregat direktøren var vært for om søndagen. Ligeledes vil jeg takke Syddjurs Kommune for den økonomiske støtte og sidst men ikke mindst Ebeltoft Marineforening for deres store hjælp ved afholdelse af de sociale arrangementer.

Under middagen lørdag den 25. august blev selskabets materielmester Philip Nathansen udnævnt til æresmedlem af selskabet. Se andet sted i dette blad.

Søværnets Center for Dykning bliver flyttet til Korsør inden længe. En af medarbejderne Peer Haagerup har for nyligt fejret sit 30 års jubilæum ved Dykkerskolen. Selskabet var naturligvis til sted ved receptionen. Jeg var selv ansat ved den daværende Søværnets Våbenskole, da Peer mødte.

Lørdag den 11. august var selskabet deltagende ved Kystkultur Festival ved Ebeltoft Havn.

Her var der flere hundrede, som kom og så på dykningerne med det gamle udstyr.

Lørdag den 1. september deltog selskabet igen ved det årlige åbent hus arrangement ved Flådestation Frederikshavn. Her var der 5220 gæster, mange af dem kom forbi selskabet og så på dykningerne med 2-bolts apparatet.

Som det fremgår af ovennævnte, har selskabets bestyrelse haft meget at gøre i det indeværende år. Det har været en stor fornøjelse at arrangere disse ting, og det har været dejligt at deltage ved arrangementerne.

Nu er der fred og ro i de nærmeste måneder, og dykkeudstyret trænger nok til et kraftigt eftersyn, så vi og specielt Philip er klar til 2019.

Følg med i selskabets kommende arrangementer på:
www.dykkehistorisk.dk

Første dykkerskole i Danmark

Sven Erik Jørgensen

Orlogsværftet set fra luften omkring 1935. Forsvarets Bibliotekscenter.

Danmark første dykkerskole blev oprettet så tidligt som i 1883. Skolen blev oprettet med baggrund i Marineministeriets bestemmelse af 12. marts 1883, i hvilken det hed: "Marineministeriet bestemmer, at der hvert år ved Orlogsværftet etableres en dykkerskole, der underlægges skibebyggeriet. Øvelserne ledes af en underofficer og en øvet dykker som lærere, og skolen tildeles 5 elever. Foruden dagløn til de pågældende i de dage, skolen varer, gives der såvel lærere som elever daglig et dykkehonorar af 5 kr."

Der er sket undervisning af dykkere i Søværnet tidligere, men denne undervisning har næppe været formaliseret, som Marineministeriet bestemte i 1883.

Samtidig med at dykkerskolen blev formaliseret, blev skolens aktiviteter optaget

i "Orlogsværftets Årsberetninger". Disse årsberetninger findes på Rigsarkivet, hvor årsberetninger fra 1909 og til 1964 desværre mangler. Frem til 1902 var beretningerne mere og mere detaljerede. Denne detaljering ophørte helt i 1902, hvorefter beretninger blev summariske, og dermed dykkehistorisk mindre interessante.

En gennemgang af årsberetninger fra 1883 og til 1907 giver et godt billede af en dykkeruddannelse, hvor der var stor fokus på det rent praktiske. Dette er nu ikke så underligt, da man herved fokuserede på det, der var behov for, og da den dykkerfysiologiske viden på dette tidspunkt var meget begrænset og ikke efterspurgt.

Dykkerskolen varede 2 uger med undervisning fra kl. 7 til kl. 15 med en times middagshvil.

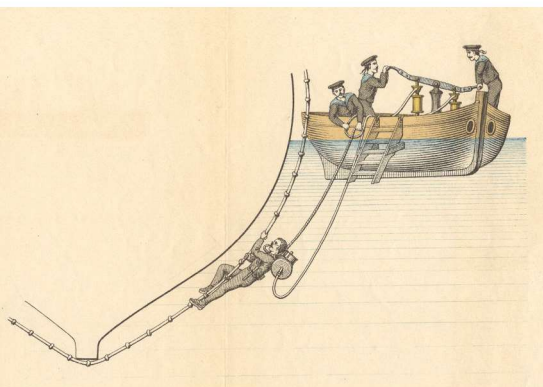

Den første årsberetning for Dykkerskolen

Om dykkerskolen blev der i årsberetningen 1883-84 under "Skole i Dykkertjeneste" angivet: "Skolen blev forestaaet af Underdirektøren for Skibsbyggeriet; en Skibsbygger-Formand og en skibsbygger fungerede som lærere og fem Skibsbyggere blev indøvede. Efter en for en at være iført Dykkerdragt gik Eleverne den første Dag fra en Flaade ned på 5½ á 6 Fod Vand, og efterhaanden bleve de derefter øvede i ad en Træ-Lejder at gaa ned paa 15 Fod Vand, ad en Tov-Lejder ned til 18 Fods Dybde og at gaa ned uden for Dokkens Sluseporte paa 22 á 23 Fod Vand. Dernæst gik de ned til Dampskibets Slesvigs Kjøel ved Hjælp af en underhalet Tov-Lejder og renskrabede et Stykke af Bunden samt rensede en Bundventil, - under Panterbatteriet Gorm for at passere Slingrekjølen, af hvilken et Stykke blev renskrabet, - under Dampskibets Heklas Vrag, af hvis Forhudningsplader de aftog nogle, idet de tillige toge to under Ophugnings-Arbejdet forliste Møkkere op og stak en Ende paa en gammel Kulskotplade, der stod fast i Mudderet; derpaa gik de ned under Fregatten Sjælland ved Hjælp af en underhalet Lejder og lostog fire Kobber-

Dykker ved Orlogsværftet med Ludvig von Bremen apparat. Forsvarets Bibliotekscenter.

Teknik med anvendelse af underhalet tov-lejder, som også blev indøvet under den første dykkerskole.²

plader, der i dette Øjemed vare spigrede paa Straakjølen, medens Fregatten stod tør. Endelig blev der af Eleverne som Prøve afskaaret en afknækket Pæl, der i "Ny-Løb" stod circa 3 Fod over Bunden. Desuden blev Eleverne undervist og af Underdirektøren examineret i Theori over Dykkerapparatet og dets Anvendelse. Skolen begyndte den 16 April 1883 og blev afsluttet den 30te s.M."

De praktiske øvelser

Eleverne blev en efter en iklædt dragt og apparat og startede på ganske lavt vand, hvor de kun netop var under vand. Dybden øgedes dag for dag først til 5 - 6 meters dybde og senere til 7 - 8 meters dybde. 13

nisteriet ikke vil lade Forslaget træde i Kraft.

Orlogsværftet. De Forordninger der stilles til den nyere Tids Krigsskibe, gjør det til en Nødvendighed for disse at have en øvet Dykker om Bord, naar de ere paa Togt, idet de deels ere inddeelte i talrige vandtætte Rum, deels under Vandlinien ere forsynede med Rør og Ventiler, og et Efterlyst af Skibssiden under Bandet eller af de forskjellige Undervands-Apparater kan være paatrængende nødvendigt, medens det ofte ikke er muligt paa Togtet at faae Skibet i Dof, og dette under alle Omstændigheder medfører Tidspilde og betydelig Beføstning. Der er derfor i dette Forsaar i Uighed med de senest foregaaende Aar ved Orlogsværftet oprettet en Dykkerfole, ved hvilken flere af Søværnets Skibsbyggere erholde practiff Uddannelse i Dykkertjeneste og indøves ved under Bandets Overflade eller paa selve Havbunden at udføre forskjellige Arbejder. Man opnaar saaledes med Orlogsskibet at kunne udcommandere Tømmermænd, der tillige er i Stand til at gjøre Tjeneste som Dykkere. (Nat. Td.)

Artikel om orlogsværftets dykkerskole fra Kalundborg Avis den 3. Maj 1886

år senere skete vandtilvænningen af dykkerne først på godt 2 meter vand og dagen efter 7 meter vand. Indtil 1906 foregik alle dykninger ved Orlogsværftet, men i 1906 dykkedes også i Sunder på 20 – 25 meters dybde.

Træningen omfattede inspektion og renskrabning af skibsbunde, rengøring og tætning af søventiler, oversavning af træ, fjernelse af tømmer fra bunden af uddokkede skibe, eftersøgning og bjergning af diverse skibsdele, værktøjer, våben m.v., som var blevet tabt i vandet. Tætning af lækager blev også indøvet sammen med opbygning af platforme for dette arbejde.

Oprensning af mudder, der var blevet fastklemt i dokkens sluseporte og forhindrede sluseportene i at lukke, var en fast rutine for eleverne. Ligesom eftersyn af midterspor og sidespor i den undersøiske del af beddingerne var en tilbagevendende opgave. Ved netop denne opgave angiver et par af årsrapporterne, at dykkerne har været nede parvis og blev luftforsynet fra

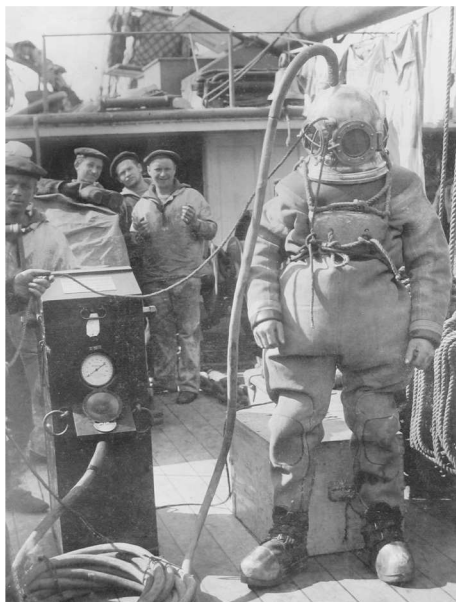
samme pumpe. Her har eleverne skullet opholde sig på nær samme dybde, for ikke at den elev, der var dybest, skulle komme i luftmangel.

På et tidspunkt arbejder eleverne også med oprensning af bunden neden for Mastekranen, hvor der var rester fra orlogsskibe, som var blevet ophugget her.

Det fra England indkøbte dykkerapparat

I årsrapporten 1892 – 93 er der en interessant oplysning. Idet det angives, at der ved optagelse af mudder fra dokkens sluseporte blev benyttet et dykkerapparat, der var anskaffet fra England.

Her kan der være tale om det dykkerapparat, der i 1847 blev indkøbt til Holmen fra England eller Alfred E. Stoves boltfrie dykkerapparat (se DHT 32), som blev patenteret i 1889 og 1892, og som blev indkøbt af Søværnet og i 1895 var med inspektionsskibet Ingolf til Grønland. Af dette apparat

Stoves bolteløse apparat om bord på inspektionsskibet Ingolf 1895

eksisterer pumpen stadig og indgår i DYC's historiske samling. Det forekommer ikke sandsynligt, at apparatet, der blev indkøbt i 1847, stadig var funktionsdygtigt 45 år senere. Stoves boltefrie dykkerapparat er mere sandsynligt og passer perfekt ind i tidsforløbet.

Apparaterne

Fra den tidligere leder af dykkerskolen ved Orlogsværftet Christian Dues samtale med Journalist Otto Ludwig (se DHT nr. 33) ved vi, at det franske Rouquayrol Denayrouze regulatorapparat med halvhjelm blev anvendt ved dykkerskolerne, hjelmen blev senere erstattet med en 3-bolts hjelm fra Ludwig von Bremen. Christian Due oplyste, at dette skete omkring 1888. Christian Due oplyste også, at omkring 1890 blev alle Ludwig von Bremen hjelme ombygget fra tilslutning til regulator til direkte luftforsyning, og at nikkepumperne blev udskiftet til rotationspumper.

Teorien

Desværre er årsberetningerne ikke særlig meddelssomme, hvad indholdet af den teoretiske undervisning angår. Som tidligere

DYC's historiske samling omfatter også en unik samling af Rouquayrol Denayrouze dykkerudstyr anvendt ved den første dykkerskole. På podiet fra venstre ses Rouquayrol Denayrouze regulatorapparatet og efter dykkerkniven en halvhjelm fra Ludwig von Bremen. Forrest ses Rouquayrol Denayrouze nikkepumpe og bag denne vindkedlen. Pumpen til højre er det, der er tilbage af Stove dykkerapparatet

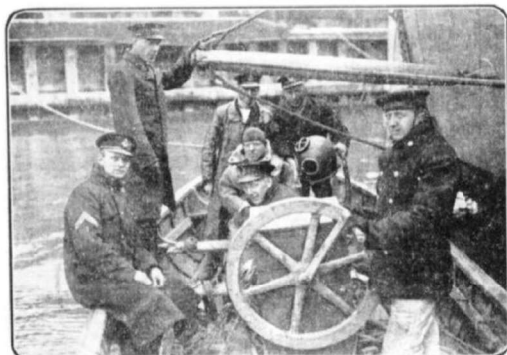

På billedet ses Philippe Rosseau dykke med et apparat af samme type, som det apparat, der blev anvendt ved den første dykkerskole på Orlogsværftet - dog i en moderne dragt. Archives Philippe ROUSSEAU

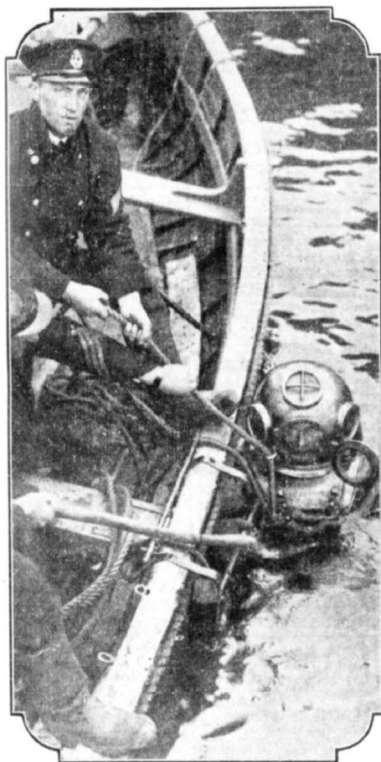

Den 20. april 1928 bragte Berlingske Tidende disse billeder og omtale af den årlige dykker-skole ved Orlogsværftet.

Såfremt billederne ikke er arkivbilleder af ældre dato, viser billederne, at 3-bolts apparatet fra Ludwig von Bremen blev anvendt helt indtil 1928. Dette må i så tilfælde have været et af de sidste kurser, hvor dette apparat blev anvendt, da det i 1930 ikke længere blev anvendt i Søværnet. (Undervandsbådsdivisionen til Marineministeriet 13. November 1930) Bemærk dykkeren i vandet, hvor livlinen ses trukket gennem øjet til højre for frontvinduet.

I disse Dage holdes en Dykkerskole paa Orlogsværftet, hvori deltager fire Menige og fem midlertidige Befalingsmænd. Skolen ledes af Over-tammermand og Dykker Anze Otto, der ses paa venstre Billede, stående paa Rølingen tilvenstre. Paa Billedet tilhøjre ses en Elev, der kommer fra Skole.

angivet, fyldte den teoretiske undervisning ikke meget, og kunne gennemføres på den første skoledag. undervisning

Fra starten begrænsede den teoretiske undervisning sig til, at eleverne den første dag blev gjort bekendt med dykkerapparatet og dets anvendelse. Senere i 1906 indførtes undervisning i genoplivning af druknede og førstehjælp til tilskadekomne.

Skriftet "Veiledning til Benyttelse af Denayrouze' Dykkerapparat" er udarbejdet af Søværnet formentlig omkring det tidspunkt, hvor dette apparat blev taget i anvendelse og giver et godt indblik i den dykkerfysiologiske knowhow og den teoretiske viden på dette tidspunkt samt det,

man forventede af dykkeren, hvad teoretisk viden angik. Skriftet er en bearbejdning af den manual, der har fulgt med det eller de indkøbte Rouquayrol Denayrouze dykkerapparatet.

Specielt da bearbejdningen i forhold til den franske manual har været omfattende med udeladelser, omskrivninger og suppleringer, kan det undre, at omtalen af anvendelse af apparatet uden dragt, hvor dykkeren ikke anvendte hjelm, men havde gummislangen i munden, ikke er udeladt. Dette giver dog mening, såfremt Søværnet havde tænkt sig at anvende apparatet uden dragt, og måske har det også været anvendt uden dragt.

Dykker med regulatorapparat og uden dragt. Mundstykket der i hjelmapparatet er placeret inde i hjelmen, anvendes her frit i vandet.²

Vejledning til Benyttelse af Denayrouze's Dykkerapparat

Søværnets "Vejledning til Benyttelse af Denayrouze's Dykkerapparat" er som afslutning af denne artikel gengivet ordret, dog er de gotiske bogstaver udskiftet til noget mere læseligt. For at forstå vejledningen gennemgås herunder apparatets arbejdsprincip.

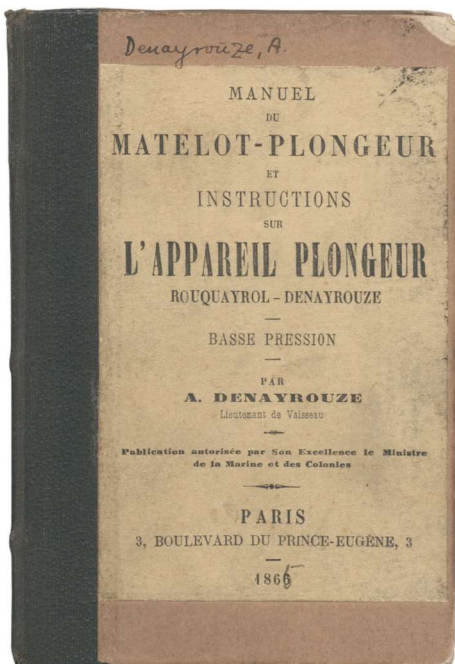
Ligeledes skal det nævnes, at når det i vejledningen angives, at dykkeren skal vende sig til at synke sit spyt, er det en anden måde at beskrive dykkerens trykudligning af øret på. Når der i vejledningen angives "næsestykket" betegner dette en næseklemme. "Det elastiske låg" er membranen, og

"stokken" er den stang, der er fastgjort til membranens midte og som overfører vandtrykket på membranen til ventilen og derved åbner denne.

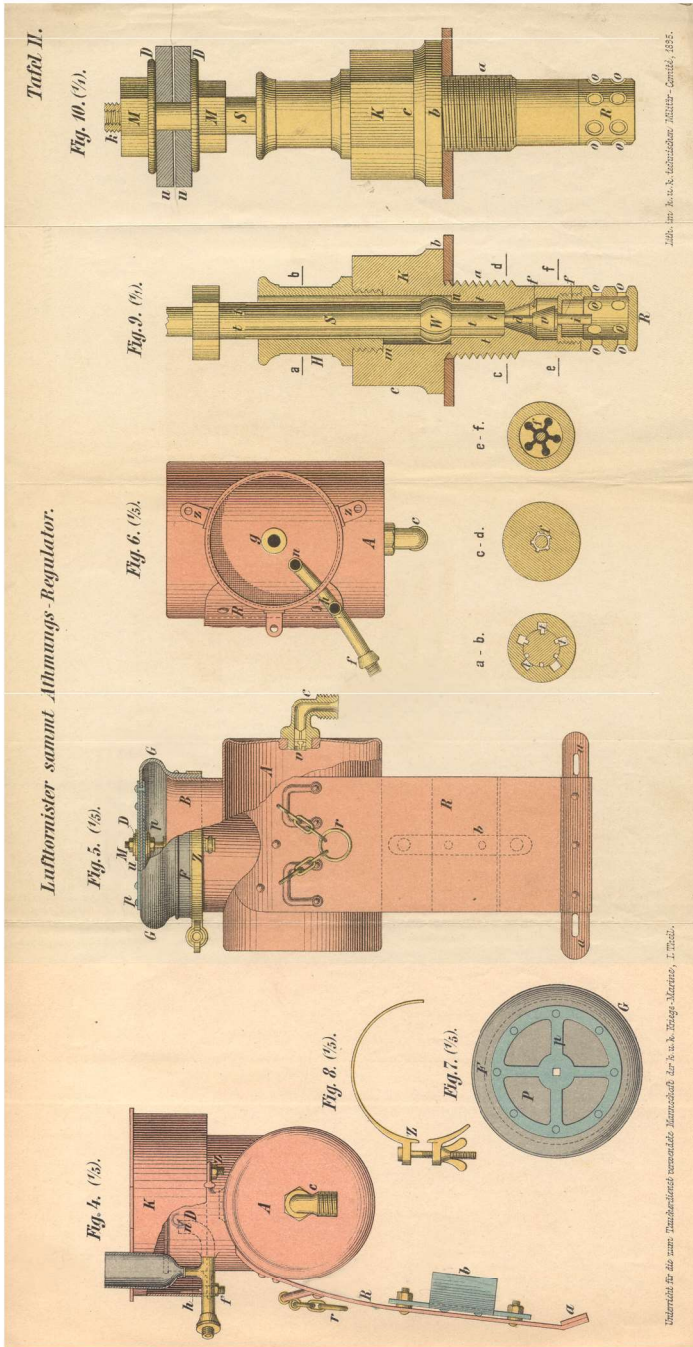
Apparatet består af: Dragt, hjelm, regulator, slange mellem regulator og hjelm, armvægte og vægte til hjelmen, remme, næseklemme, blysko, vindkedel, nikkepumpe, slanger fra nikkepumpe til vindkedlen, slange til dykkeren samt, hvis der dykkes uden dragt, en slange med et mundstykke.

Rouquayrol Denayrouze apparatet der blev patenteret i 1866, er en forløber for de lungeautomater, vi kender i dag, eller rettere de 1-trins automater, der blev anvendt fra slutningen af 1950'erne til ind i 1960'erne.

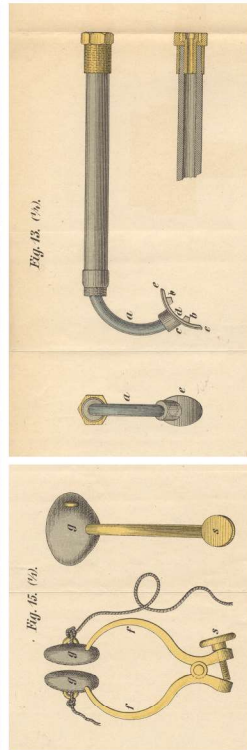
Dykkeren åndede ikke direkte i hjelmen, men trak vejret direkte fra regulatoren gen-

Forsiden af den originale Rouquayrol Denayrouze manual fra 1865 eller 1866

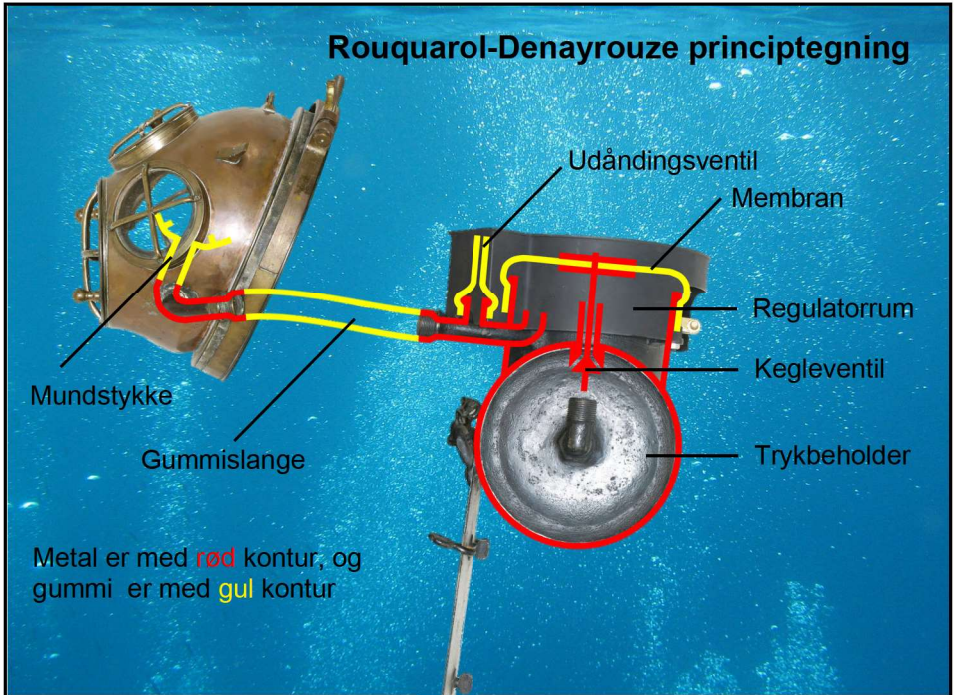
Regulator og næseklemme samt mundstykke for anvendelse af regulatoren uden hjelm og dragt². Til højre ses reguleringsventilen og nederst til venstre ses membranen. Regulatorapparatet arbejder efter samme princip som en moderne lungeautomat. De viste udstyrsdelene er fremstillet af Ludvig von Bremen, og er identiske med de Rouquayrol Denayrouze apparater, der blev anvendt ved den første dykkerskole

2. Aufl. von Dr. u. K. Schönbacher: "Zeitschr.-Gemeinsch." 1885.

Rouquarol-Denayrouze principtegning

nem en gummislange, der inde i hjelmen endte i et mundstykke. Herved indåndede dykkeren ikke sin egen udåndingsluft med forøget kuldioxidindhold, som det skete ved hjelme med free flow.

Dette betød, at hjelmen ikke skulle ventileres for at holde kuldioxidkoncentrationen nede, men at der i princippet kun skulle sendes den luft ned til dykkeren, som han skulle bruge til respirationen.

Under dykningen pumpedes der konstant luft ned til dykkeren. Luften sendes til trykbeholderen, der var placeret umiddelbart under regulatoren. Når dykkeren sugede luft ud af slangen i hjelmen, blev der i regulatorrummet opbygget et lille undertryk, som fik vandtrykket til at trykke membranen ned og åbne kegleventilen og dermed give adgang til, at luft fra trykbeholderen kunne strømme ind i regulatorrummet og derfra til dykkeren. Dykkerens udånding skabte

et lille overtryk i regulatoren og udåndingsventilen, der var udformet som en andenæbsventil, ville åbne og lukke udåndingen ud i vandet.

Gik dykkeren mod dybere vand og dermed mod større vandtryk uden at trække vejret, ville vandtrykket trykke membranen ned og åbne kegleventilen, hvorved der strømmede luft fra trykbeholderen til regulatorrummet indtil der her var samme tryk som i vandet.

Referencer

1. Undervandsbådsdivisionen til Marineministeriet 13. november 1930, Rigsarkivet.
2. Unterricht im Taucherdienst in der Kaiserlichen und Königlichen Kriegs-Marine, Wien 1895.
3. Orlogsværftets Aarsberetninger 1883 - 1908.

Veiledning

til

Benyttelsen af Denanronze's Dykkerapparat.

Anvisning til Klargjøring af Dykkerapparat og Dykker.

Pumpen

Naar Pumpen skal bruges, bør Læderet paa Stemplerne være godt smurt, helts med Svinefedt. Er der nogen Utæthed ved Stemplerne, vil under Pumpning Luft strømme ud under disse; en saadan Luftudstrømning vil ske med en vis Støj, og sætter man altsaa Pumpen i Bevægelse, vil Øret sige Én, om Stemplerne slutte tæt eller ikke. En ringe Utæthed kan afhjælpes ved gjemmen Indsprøitningskoppen at bringe Vand ind i Cylinderen og paa den Maade bedække Stemplet med et Lag Vand, - en Operation aldeles lignende den, at smøre i en Maskine gjemmen Smørekopper. Saadan Sætten Vand ind maa dog ske med Forsigtighed; thi fylder man til en vis Grad Vand i Cylinderen, vil Pumpen komme til at sende Vand ned i Luftbeholderen i stedet for Luft. 1 å 2 Kopper kan man roligt bringe ind.

Pumpens, og i Forbindelse dermed Foreningsslangernes Tæthed kan ogsaa hurtigt undersøges paa følgende Maade: Man skruer Foreningsslangerne paa, lukker begge Hanerne og skruer Trykmåleren paa Plads. Slaar man nu nogle Slag med Pumpen, vil Viseren paa Trykmåleren strax hæve sig; hører man op med Pumpningen, vil den blive staaende, om Alt er tæt; men falder den derimod, er der en eller anden Utæthed, meer eller mindre betydelig eftersom Viseren daler hurtigere eller langsommere. En ringe Dalen af Trykmaaleren tyder dog ikke paa større Utæthed, end at man med fuld Tryghed kan benytte Pumpen.

Slangerne

Foreningsslangerne, Luftslangerne og Trykmaaleren skrues paa. Ved at slaa nogle Slag

med Pumpen forsikrer man sig om, at Luften cirkulerer frit. Om Slangerne ere tætte, prøver man ved at stoppe Enderne af dem med Haanden og samtidig holde Pumpen i gang. Ved al Arbeiden med Slangerne maa man iagttage ikke at brække for krap Bugt i dem, ikke at træde paa dem eller deslige. Ved Paa- og Afskruning dreier man holdende på Møtrikkerne, og ikke paa Slangen.

Dykkerapparatet

Luftforsyningsapparatets forskellige Dele maa være fuldkommen rene. Har man forsikret sig om, at det er i Orden, skrues det paa Plads paa Luftbeholderen. Laaget til Luftkassen lægges dernæst paa, Hullet i dets Midte smøges over Stokken med Metal- og Vidskelæderskiverne imellem, og det Hele fæstes ved Anskruning af den yderste Møtrik paa Stokken. Laaget gjøres tætsluttende om Luftkassen ved Paalægning og Anskruning af den dertil bestemte Ring.

Udåndingsventilen sættes paa Plads ved at smøge dens cylindriske Ende over det til den bestemte Rør og binde den fast med Seilgarn. For ikke at beskadige Ventilen maa man, naar men udvider den for at smøge den over, bruge Neglene saa lidt som muligt.

Indåndingsslangen skrues paa Plads. Til Dykning uden Dragt bruges Guttaperchindaandingslangen.

Dækslet til Luftkassen sættes paa Plads og fastskrues, efter at man har vist Udåndingsventilen gjemmen det til den bestemte Hylster.

Om Luftforsyningsapparatets frie og lette Bevægelse, er Ting, der er af stor Vigtighed, forvisser man sig ved afvexlende at puste og

suge i Røret til Luftslangen. Udaandingsventilens ved at puste i Indaandingslangen.

Dykkerens Paaklædning

Dragten trækkes paa gjemmen den elastiske Aabning foroven, Armene sidst. Armremmene paasættes. Apparatet hænges paa Ryggen, saa høit som muligt. Næsestykket (næseklemmen) sættes paa, om det bruges. Masken paasættes, og Foreningen mellem den og Dragten gjøres tæt ved Anskruning af Ringen. Indaandingslangen skrues til Ydersiden af Masken. Luftslangen skrues paa Røret fra Beholderen. Skoene sættes paa, Vægtene anbringes og Glasset paaskrues.

Har man Viskelæder-Næsestykket, bruges det helst. At gaa ned uden Næsestykket fordrer

temmelig Øvelse hos Dykkeren. Til Dykning uden Dragt maa det almindelige Næsestykke bruges.

Stivterne paa Mundstykket maa klippes efter Dykkerens Mund. De skulle ligge mellem Læberne og Gummerne, saa at han kan holde de to Borter fast med Tænderne.

Afklædning af Dykkeren Skeer bedst i omvendt, eller nærlig omvendt Orden ad Paaklædningen.

Meden Forsigtighed bør iagttages bør iagttages ved Paa- og Afklædning, at Dragten ei skal beskadiges derved.

Der gives Dykkeren en Sikkerhedsende om Livet, som tillige kan bruges til Signaler.

Anviisning til Dykkeres Indøvelse og til at forstaa Dykning.

Forklaring at give Dykkeren

Dykkeren bør gjøres bekendt med og lære at forstaa Apparatets Sammensætning og de Principer, hvorefter det er konstrueret. Med saadan Kundskab vil han have Tillid til det, og han vil lettere lære og tilegne sig de Regler, hvorefter han rettest og med størst Bekvemmelighed for sig selv kan benytte det.

Forklar ham, hvorfor han som Reglen aldrig maa aande i Luften i Dragten, og paalæg ham, at han vænner sig til at synke sit Spyt.

Forberedelser til at sende ham under Vandet

Naar han har faaet Dragten, Næsestykket, Masken og Apparatet paa, bør man, medens han endnu er i fri Luft, lade ham aande gjennem dette, til han er fortrolig med denne Maade at trække Veiret paa. Paalæg ham at aande langsomt, som om han sov. Lad han samtidig gaa, lægge sig, reise sig – kort sagt: bevæge sig.

Lad ham øve sig i at slippe og tage Mundstykket, idet han styrer Masken med Hænderne, og lad ham indsee, at dette vil være ulige lettere under Vandet, idet Masken da vil være balanceret

ved den i den værende Luft. Forklar ham, hvorledes han under Vandet kan lette denne Maneuvre ved at blæse Luft ud gennem Hanen paa Maskens høire Side.

Lad ham derpaa, stadig aandende gjemmen Apparatet, gaa i Vandet til Halsen, og lad ham blive fortrolig med at føle sig i Vandet.

Sende ham under Vandet

Er han det, giv ham saa Skoene, de fornødne Vægte og Glasset paa, og lad ham gaa under Vandet, - første, navnlig naar man sporer nogen Ængstelighed hos ham, mindre og senere dybere, dog ikke dybere end 10 – 14'.

Dykkeren Aandedrag kan ovenfra controlleres ved de opstigende Bobler. Kommer disse op hver 3die og 4de Secund, aander Manden normalt; kommer de hyppigere, eller endog vedvarende, tyder det paa Vanskeligheder ved Indaandingen eller paa Befippelse hos ham, og han bør da ikke blive længere nede.

Naar Dykkeren er fortrolig med at være under Vandet og med der at aande saavel ind som ud af Apparatet, kan han gaa videre:

Lad ham blæse Luft ud af Dragten gjemmen Hanen paa Masken.

Lad ham øve sig i at slippe og tage Mundstykket, medens han er under Vand, og forklar ham, hvorledes Luft, saavel fra Apparatet som fra Dragten vil undslippe gennem Udaandingsventilen, saalænge han ikke har Mundstykket i Munden.

Lad han gaa ned uden Næsestykket eller med Guttaperchanæsestykke, og lad ham sætte Luft i sin Dragt ved at aande ud gennem Næsen, saa at han derved hæver sig i Vandet. Paalæg ham altid at stige langsomt, og forklar ham hvorfor.

Lad ham sætte Luft i Dragten ved at slippe Mundstykket, og lad ham indsee, hvorledes han ved denne Leilighed maa læne sig godt tilbage, saa at Mundstykket kommer høiere i Vandet end Mundingen af Udaandingsventilen.

Paalæg ham, at han, naar han dykker uden Dragt, aldrig, idet han indaander, maa aabne Læberne, og forklar ham, hvorledes han ved at gjøre det, selv vil komme til at sende Vand ind i Indaandingslangen.

I forbindelse med forannævnte Øvelser bør Dykkeren bevæge sig under Vandet og vænne sig til at indtage saadanne Stillinger, som han for at arbeide under Vandet kan blive nødt til at indtage.

Forholdsregler ved Dykning i større Dybder m.v.

Al Op- og Nedstigning, navnlig Opstigning, maa skee langsomt, fornemmelig fra større Dybder, - ikke alene for ikke at støde for haardt mod Gjenstande, man uforvarende kunde møde paa Veien op, men tillige fordi for pludselige Overgange fra større til mindre Tryk eller omvendt ville være skadelige, ja kunne endog blive farlige for Dykkeren.

Fra større Dybde bør han ikke stige hurtigere end 1 Favne i Minuttet.

Hvis Dykkeren paa Veien ned føler sig trykket, eller summer det ham for Ørene, maa han vænne sig et Par Favne, synke sit Spyt gjentagne Gange, og han vil i Reglen saa føle sig lettet. Han maa aldrig gaa dybere, før han føler sig fuldkom-

men vel. Kan han ikke overkomme en vis trykkende Følelse, maa han gaa op igjen.

Enhver Mand med almindelig sundt Helbred kan let lære at dykke i en Dybde som de største Skibes Dybdegaaende, hvorimod det fordrer megen Øvelse at dykke paa 100 – 150 Fod.

Naar man kommer i en vis Dybde, vil man altid, navnlig naar man er uvant med Dykning, føle det forøgede Tryk paa Trommehinden; men den derved foraarsagede Smerte vil tabe sig med Vanen, og den kan i alle Tilfælde hæves eller væsentlig lindres ved at stoppe Ørene med Bomuld, dyppet i Olie.

Endskjøndt Søvand er styrkende for Øinene, vil Øielaagene ved Dykning uden Dragt de første Gange blive røde; ved Vanen vil dette imidlertid fortage sig. Naar Dykkeren kommer over Vandet, behøver man kun at aabne Hanen paa Masken, for at han igjen skal kunne aande som almindeligt.

Regler for Pumpning

Viseren paa Trykmaaleren maa under Dykning aldrig gaa nedenfor det Tal, der angiver Dybden, Dykkeren arbeider i, hvorimod den uden Skade kan gaa endog betydtlige høiere.

Forinden der kommer fortættet Luft i Apparatet, vil selvfølgelig det elastiske Laag paa Luftkassen ved sin egen Vægt synke meer eller mindre, og det er muligt, at Ventilen i Luftforsyningsapparatet derved vil blive holdt aaben med saa megen Kraft, at Luften, idet Pumpningen begynder, ikke strax vil lukke den, men vil strømme udenom den, gjennem Luftkassen og ud af Udaandingsventilen. Denne Ulempe hæves let og hurtigt ved med Haanden at løfte Enden af Stokken, hvorved Ventilen strax vil lukkes.

Pumpen slaaes altid med fulde Slag.

Sende en Dykker ned, naar en Anden er nede

Har man en Dykker nede og skal sende en Anden ned, der skal forsynes med Luft fra samme Pumpe, maa man sætte mere Kraft paa Pumpningen, og idet man holder Øie med Trykmåleren, at den ikke falder for lavt, aabner man kun efterhaanden Hanen til den nye Dykkers Luftslange.

Dykkeren og Havfruen

Omkring 1950 skabte den danske kunstner Aage Sikker Hansen (1879 – 1955) litografiet ”Dykkeren og Havfruen”. Inden da havde mange andre kunstnere forsøgt sig med samme motiv, oftest til anvendelse i forskellige magasiner, hvor realismen ikke var efterspurgt. Sikker Hansen har i sin fortolkning af emnet fint indfanget lyset i dybet og formåede at give billedet af havfruen og den intetanende dykker et skær af mystik.

Aage Sikker Hansens produktion er omfattende. Mest kendt i dag nok hans reklameplakater for FDB’s Cirkel kaffe, Davre-Gryn, Zoologisk Have og mange andre formål. Disse plakater og mange af Sikker Hansens andre kunstværker er stadig efterspurgt.

Billedet er doneret til selskabet af Jens Riise Kristensen.
SEJ

*A. Guillaumes billede ”Amour Profond”
fra Herman Stelzners Tauchertechnik*

Den filippinske sølvreserve

Arthur Mystek

Under Anden Verdenskrig havde japanerne bemærket, at deres besættelsesvaluta på Filippinerne begyndte at vakle, og at priserne på dagligvarer voksede. Det så ud som om, der blev ført en ekspansiv pengepolitik. Man fristes til at spørge, hvad har nationaløkonomi med dykning at gøre? Mere, end man skulle tro, viser det sig ...

Anden Verdenskrig i Sydøstasien

I perioden før Slaget ved Midway fejrede Japan en række ganske spektakulære sejre over de allierede i både Stillehavet og Sydøstasien. Den japanske krigsmaskine syntes at være ustoppelig og knuste alt og alle på dens vej, hvilket skyldes velforberejdede angreb, men også veldisciplinerede tropper og kompetent ledelse. De Allieredes kolonier

og territorier samt andre lande i området kom et efter et under japansk styre. Et af disse strategisk vigtige lande var Filippinerne, som siden den Spansk-Amerikanske konflikt i slutningen af 1800-tallet havde tilhørt USA. Det var her, general Douglas MacArthur udtalte sit nok bedst kendte citat: "I shall return".

landets centralbank med dens finansielle reserver, for at disse ikke skulle falde i hænderne på japanerne. Guldet, som var det mest værdifulde materiale, blev lastet på en ubåd og sejlet bort til USA. Imidlertid viste det sig, at det ikke var muligt at transportere sølvreserven på samme måde. Sølvreserven bestod af sølvpesos, 50 centavos og 20 centavos, som var slået med det amerikanske nationalsymbol og med navnet "Filippinas" og var af et sådant omfang, at den ikke kunne lastes på de ubåde, som på det tidspunkt var til rådighed. Den samlede sølvreserve vurderedes til 425 ton sølv ¹.

Da kapitulationen hang over Filippinerne som et andet *damoklessværd* og uden andre muligheder, valgte amerikanerne at dumpe sølvreserven i havet. Sænkningen af sølvreserven blev nøje planlagt, kortlagt og gennemført hen over 10 nætter i slutningen af april 1942 ². Under dumpningen af sølvreserven deltog mange dykkere, og da man vidste, at fjenden muligvis ville bruge deres færdigheder til at genfinde sølvet, fik dykkerne at vide: "If you are captured, don't let them find out you are divers" ³. Den 6. maj 1942 overgav Corregidor sig til de japanske styrker.

Utallige krigsvrag på Filippinerne minder om de hårde kampe, landet måtte lide under. Billedet viser et blækhus og en brun medicinflaske bjerget af forfatteren fra et japansk vrak uden for øen Sigijores i Centralfilippinerne.

En 20 centavos mønt slået i sølv på Filippinerne. Bemærk den amerikanske ørn oven på Manilas våbenskjold og navnet United States of America på forsiden. På bagsiden kan man se Liberty med hammer og armbold, i baggrunden kan man se vulkanen Mayon og forneden læse "Filipinas". Liberty med værktøjet skulle symbolisere det hårde arbejde, som amerikanerne havde gennemført for at opbygge Filippinerne. Mønten her er fra 1945, men svarer designmæssigt til dem, som indgik i sølvreserven. Kilde. Egen samling.

Japanerne på sporet af sølvreserven

Det vides ikke, hvem der talte over sig, og hvordan det foregik, men det tog ikke lang tid for den japanske besættelsesmagt at erfare, at havet ud for øen Corregidor skjulte værdier, som ville kunne få selve Krøsus til at blegne. Her skal det bemærkes, at det var hæren og ikke den kejserlige flåde, der gennemskuede hemmeligheden. Da disse to værn ikke ligefrem var fulde af hengivenhed over for hinanden, besluttede hæren sig for at tage sig af sagen alene og få æren for bjærgningen (dette forklarer fraværet af uddannede japanske flådedykkere i denne historie). Udfordringen var dog, at japanerne ikke vidste præcis, hvor sænkningen var sket. Derfor planlagde japanerne dykning på forskellige steder inden for et område, hvor de mente, at sølvreserven kunne ligge. Til dette formål havde den japanske hær beordret otte filippinske havnedykkere fra

Manila⁴. Udstyret med en åben Morsehjelme og en Mk V hjelm med tilhørende dragt, en manuel luftpumpe af typen MK III⁵. Uden erfaring med dybdedykning dykkede filippinerne helt ned til 36 meter. Udstyret var beskrevet som nedslidt, hvor især luftslangerne var af tvivlsom kvalitet. Allerede efter få dykkerdage begyndte dykkerne at beklage sig over træthed og svimmelhed samt smerter. En af dykkerne kollapsede. De japanske tilsynsmænd gav dykkerne en fridag til at komme sig over det, som man mente, var træthed, men allerede næste dag kollapsede to andre dykkere. Begge mænd døde senere på hospitalet i Manila som følge af dykker-syge⁶. Derudover skete der en dødsulykke, hvor en filippinsk dykker druknede, da han mistede Morse-hjelmen under arbejdet⁷. Efter disse dødsfald sagde de filippinske dykkere fra og nægtede at arbejde videre. Den japanske besættelsesmagt tog sagen

alvorligt og satte filippinerne i fængsel, men måtte erkende, at det var nødvendigt at finde uddannet og velkvalificeret arbejdskraft for at kunne fortsætte med opgaven. Det skal dog bemærkes, at de filippinske dykkere bjærgede 18 kasser med sølvpesos, hvilket bekræftede japanerne i, at de søgte i det korrekte område.

For at sikre de nødvendige ressourcer, rettede besættelsesmagten blikket mod de mange amerikanske fanger, der sad indespærret i krigsfangelejre på Filippinerne. Mange af disse mænd havde fået en marieuddannelse, og japanerne regnede med, at nogle af dem var dykkere.

We know that you are a diver

Som de fik besked på, holdte de amerikanske flådedykkere, Moris Salomon, Virgil Sauers, Wallace Barton og P.L. Mann samt et par andre⁸ lav profil og mente nok, at deres hemmelighed var velbevaret. Det måtte naturligvis være kommet som et chok, da de ca. seks uger efter deres tilfangetagelse blev kaldt til forhør, hvor den japanske officer lagde hårdt ud med: "We know that you are a diver"⁹.

Under forhøret blev de beordret til mere eller mindre uspecificeret vragarbejde uden for Manila, og af frygt for at blive skudt sagde de ja til opgaven. Da de havde en ide om, at opgaven nok var relateret til bjærgning af sølvreserven, besluttede de at sabotere arbejdet så meget som overhovedet muligt. Sabotagen ville nok på et tidspunkt blive opdaget, og dykkerne ville blive henrettet, men de besluttede sig for at bjærges tilstrækkeligt med sølv til at holde dem i live, mens de ville forsøge at smugle en del af sølvet ud og bruge det til indkøb af mad og medicin til krigsfangerne på Filippinerne.

Mod al forventning behandlede japanerne dem ganske godt. De blev taget imod af en ældre japansk repræsentant hr. Yosobe og

en ung officer ved navn Takiuti. Begge talte godt engelsk. De blev indkvarteret i havnen på et mindre fartøj sammen med en filippinsk besætning, som skulle assistere dem under dykningerne. Der så de for første gang det udstyr, som skulle bruges under bjærgningen. Det drejede sig om "Shallow water Hat" af typen Morse, hvor luftslangerne blev vurderet til at være 10 år gamle, og de tilhørende dykkedragter havde også set bedre dage. Muligvis drejede det sig om det samme udstyr, som de filippinske dykkere havde benyttet. Dog er der ikke nogen steder nævnt den tidligere omtalte Mk V hjelm. Som navnet antyder, er "Shallow Water Hats" hjelme designet til dykning på lavt vand og ikke til dykning på de dybder, hvor sølvreserven befandt sig. Hjelmen er en åben hjelm uden vandtæt forbindelse til dragten. Seniordykker Virgil Sauers foretog et prøvedyk med Morse-hjelmen. Da han kom på dybere vand, havde han kun næsen fri af vandet. Den tilhørende pumpe og luftslange var ikke i stand til at sende tilstrækkeligt luft til at holde vandet ude af hjelmen. Amerikanerne argumenterede derefter for, at der var behov for bedre udstyr, hvis arbejdet skulle gennemføres¹⁰.

I en gammel fiskerbåd fik amerikanerne lov til at eftersøge den efterladte amerikanske flådebase for dykkerudstyr. Det er angivet, at der blev fundet dykkerudstyr, herunder undertøj, bedre luftslanger og "No Return"-ventiler. De fandt dog ikke en ny dykkerhjem, men noget tyder på, at de nye luftslanger gjorde en forskel, og de efterfølgende dyk blev gennemført i en Morsehjem. Jeg antager, at der er blevet benyttet samme Mark III-pumpe som tidligere¹¹.

De første sølvdyk

Efter et stykke tid blev mændene sejlet til en dykkerplatform for at påbegynde arbejdet med bjærgning. Til deres rædsel så dykkerne, at dykkerplatformen lå meget tæt på det sted, hvor de et par måneder før havde

dumpet sølvkasserne. På platformen blev de modtaget af en Kenpeitai officer. Kenpeitai var en slags militærpoliti, der var ansvarlig for fangelejrene i de besatte områder, men de fungerede også som en efterretningstjeneste. De var kendt for deres brutalitet og for deres loyalitet mod kejseren. Kenpeitai officeren oplyste dem, at de skulle dykke efter sølvpesos. Hans udstråling tydende på, at det var bedst ikke at nægte eller diskutere.

Dykkerne præsenterede deres dykkerplan for japanerne, som gik ud på 15 minutters bundtid efterfulgt af en tretrins dekompression på vejen op. Japanerne var ikke tilfredse med den korte bundtid og forlangte

længere ophold på bunden. Amerikanerne nægtede med henvisning til de tragedier, som fandt sted dengang, filippinerne påtog sig opgaven. Da hr. Yosobe så, i hvilken tilstand de filippinske dykkere blev evakueret, blev de enige om de 15 minutters bundtid.

Den første dykker, som gik ned, var Virgil Sauers. Han iførte sig dykkerudstyret og hoppede i vandet. Da han kom ned på bunden, så han sig omkring og fik pludselig øje på det, som er beskrevet som et bjerg under vandet. Det var et bjerg af trækasser med indhold af sølvpesos. Rund omkring bjerget lå der klynger samt enkelte kasser med sølv.

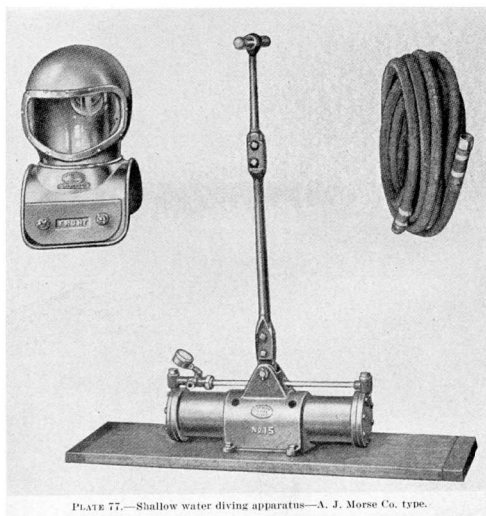

PLATE 77.—Shallow water diving apparatus—A. J. Morse Co. 1906.

Billedet herover viser Morse dykkerudstyr, herunder en Morsehjelm. Hjelmen er samme type, som de hjelme amerikanske dykkere benyttede under deres bjærgningsarbejde. Kilde: US NAVY Diving manual 1943.

Til højre ses en tilsvarende hjelm produceret af A. Schrader's Son Inc. (The Diving Museum, Islamorada, Florida) Foto Sven Erik Jørgensen.

Hvis japanerne vidste, at sølvreserven var så tæt på, ville de i løbet af kort tid kunne bjærge alt sølvet. For at narre tilsynsmændene på overfladen og samtidig tilfredsstille deres forventninger, sendte Sauers en kasse op via et bjærgningsreb.

Den efterfølgende dykker var Salomon, som også sendte en enkelt kasse op. Barton dykkede som den sidste dykker den dag, og for ikke at gøre det for let for fjenden sendte han ikke noget op til overfladen. Han blev konfronteret på overfladen af tilsynsmændene, der spurgte, hvorfor han ikke havde fundet noget. Han svarede kort, at der ikke var mere at dykke efter lige her. Amerikanerne argumenterede efterfølgende for, at vandet blev for uroligt, og således sluttede den første dykkerdag.

Smugling og sabotage, når det er bedst

Som tidligere nævnt havde de amerikanske dykkere besluttet sig for at sabotere sølvbjærgningen. De fandt på delvis at smadre kasserne med sølvmonter således, at en del af mønterne ville falde ud af kasserne under turen fra havbunden til overfladen. Dette gjorde bjærgningen til en besværlig og langsommelig affære. Amerikanerne argumenterede, at tropiske orme nok havde fortæret mange af trækasserne således, at de ikke kunne klare at blive bjærget op til overfladen. Ingen bemærkede, at der blev smuglet værktøj under vandet til at åbne kasserne.

I begyndelsen smuglede amerikanerne også små mængder af sølv, f.eks. gemt i skoene.

Senere fik amerikanerne syet poser ud af gamle bukseben. Disse poser blev ifølge kilden båret over undertøjet og under dragten. Det er nok mere sandsynligt, at poserne var bundet under arbejdsbukserne, da det ellers ville være meget vanskeligt og risikabelt for dykkerne at fylde poserne med sølv på dybder over 30 m.

På bunden fyldte dykkerne poserne med mønterne, og når de kom til overfladen, fik hjælperne ubemærket fjernet poserne og gemt sølvet på dykkerskibet. Sølvet blev derefter smuglet ind til fastlandet og til Manila, hvor man havde aftaler med de lokale kinesiske pengevekslere. Der handlede man medicin og mad, som blev videresmuglet til de amerikanske fanger. De filippinske hjælpere fik sig en god provision, men taget i betragtning at de risikerede dødsstraf, var det accepteret af amerikanerne.

Afsætningen af sølvpesos medførte, at den japanske besættelsesvaluta begyndte at vakle, da ingen ville have noget at gøre med papirpenge, når man lige så godt kunne handle og spare op i sølv. Japanske soldater fandt hen på sommeren 1942 ud af, at deres løn ikke var mere værd end en sølle øl¹². Selv i fangelejrene brugte man nu sølv til at bestikke fangevogterne. Det så ud til, at nogen førte en ekspansiv pengepolitik, men

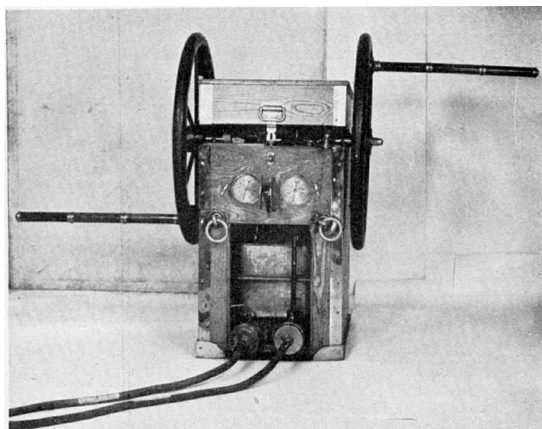

PLATE 57.—Navy standard diving air pump, Mark III, with top raised and front cover removed.

Billedet viser en US Navy Mark III pumpe. Det er samme type, som blev brugt under bjærgningen af sølvet ved Corregidor. Kilde: US NAVY Diving manual 1943

ingen vidste, hvorfra eller hvordan sølvpesos begyndte at cirkulere i økonomien, og mistanken faldt snart på de amerikanske dykkere. Derfor fik dykkerne af flere omgange uanmeldt besøg af japanske soldater, som under ledelse af Takiuti gennem søgte dykkerfartøjet dog uden at finde noget som helst. En enkelt gang var dykkerne heldige, at gennem søgningen ikke var grundig. En anden gang blev smuglerne advaret af en enke til en af de filippinske dykkere, som tidligere var omkommet under bjærgningsarbejdet. Enken arbejdede for en japansk officer, og derved overhørte hun planerne om en razzia.

Kenpeitai vil gerne dykke

Kort tid efter fik dykkerne en ubelejlig hjælp til deres arbejde. Det drejede sig om Moro-dykkere (muslimsk mindretal fra den sydlige del af Filippinerne), som med britisk udstyr¹³ begyndte at dykke efter sølvreserven. Moro-dykkerne havde en Siebe Gorman hjelm med tilhørende dragt og en 3 cylindere pumpe til rådighed. Moro-dykkerne arbejdede mod god betaling fra den japanske hær og havde ingen interesse i at sætte livet på spil i en krig, som ikke var deres. Disse dykkere havde erfaring med dybdedykning og forstod teorien bag dekompression, og de begyndte at bjærge ganske store sølv-mængder, hvilket fik japanerne til at sætte spørgsmålstejn ved den amerikanske indsats.

Amerikanerne forklarede, at Moro-dykkerne havde meget bedre dybdeudstyr, hvilket gjorde, at Moro-dykkerne kunne finde mere sølv og dykke mere sikkert. Det købte japanerne ikke. Den før omtalte Kenpeitai-officer forsøgte at tage sagen i egen hånd og ville selv dykke ned til bunden for at se, hvad i alverden amerikanerne foretog sig der.

Amerikanerne var klar over, at hvis Kenpeitai opdagede deres sabotage, ville de blive henrettet. Derfor besluttede de sig

En filippinsk sølvpeso lavet om til et smykke. Møntens anden side er magen til den som er på 20 centavos. Kilde: Privatsamling, Ryszard Mystek

hurtigt for at drukne Kenpeitai-officeren. Planen var, at en af dykkerne pludseligt skulle trække i luftforsyningen og fjerne den åbne dykkerhjelm fra Kenpeitai-officerens hoved¹⁴. "Dødsulykken" ville nok også koste dem selv livet, men måske kunne de på en eller anden måde klare frisaag ved at påpege, at officeren ikke var dykkeruddannet, og at udstyret ikke var designet til den dybde, som Kenpeitai dykkede til.

Kenpeitai-officeren blev iført en dragt og fik trukket en Morse-hjelm over hovedet. Med amerikansk assistance kom han i vandet, men allerede få fod under vandet begyndte han at stige op igen, hvorefter han kom op på dækket igen og udtalte, at når amerikanerne var så behjælpelige med at få ham under overfladen, så var der nok ikke så meget at komme efter på havbunden.

Senere fortalte hr. Yosobe, at Kenpeitai-officeren led af stærk klaustrofobi og ikke kunne holde ud at have en dykkerhjelm trukket over hovedet. Det var grunden til, at han ikke gennemførte dykningen. Mang-

lede dykkererfaring og dykkedybden gjorde det nok ikke bedre for den japanske officer.

Desuden blev de amerikanske dykkere endnu en gang velsignet af held. Under en tyfon ramte deres egen skib det fartøj, som Moro-dykkerne brugte under deres bjærgningsarbejde. Med et smil på læben kunne amerikanerne se, hvordan Siebe Goremans dykkerudstyret stille og roligt faldt overbord og forsvandt under havoverfladen. Ja, nogle gange skal man have lov til at være heldig.

Den ubelejlige mistanke til amerikanerne forsvandt, da japanske soldater efter et uvejr fandt sølvmonter på stranden, hvilket blev meddelt japanske befalingsmænd. Da dette blev til den officielle forklaring på, hvordan der var kommet sølvpesos i cirkulation i økonomien, fjernede det mistanken fra amerikanerne.

Den 7. november 1942¹⁵ standsede sølv-dykningen pludselig. En forklaring på det kan være, at besættelsesmagten i højere grad ønskede at fjerne vrage fra Manilas havn, men måske skyldes det også en overbevisning om, at der ikke var særligt meget sølv tilbage. Dykkerne blev forflyttet til Manilas havn, hvor de fortsatte sabotagearbejdet mod japanske skibe. Alle dykkere bortset fra én overlevede krigen. Det vides ikke, hvor meget sølv amerikanerne fik smuglet bort under deres dykkerarbejde, men som en af dykkerne sagde: ”I guess we were the richest prisoners of war ever.”¹⁶

Efter krigens afslutning fortsatte bjærgningsarbejdet ved øen Corregidor, hvor der findes en del billedmateriale fotograferet af LIFE. Det er en ganske utrolig historie, og man kan undre sig over, at Hollywood ikke har fået øje på den endnu, men det kan være, at det kommer en dag. Jeg krydser dog fingre for, at hovedrollen ikke tilfalder Tom Cruise.

Referencer:

1. The Great Manila Bay Silver Operation. Corregidor.org og The Lost treasure Corregidor www.positivelyfilipino.com hos Silver Salvage in Calbao Bay warfarehistorynetwork.com angives vægten til 390 ton sølv
2. The Great Manila Bay Silver Operation
3. Udtalelse af Lt. Cdr. Georg G. Harrison. The Great Manila Bay Silver Operation
4. The Silver Secret og Caballo Bay ,EAC Troy R. Col Sr. USN Ret, side 13
5. The Silver Secret og Caballo Bay ,EAC Troy R. Col Sr. USN Ret, side 14
6. Silver Salvage in Caballo Bay warfarehistorynetwork.com
7. The Great Manila Bay Silver Operation og The Silver Secret og Caballo Bay, EAC Troy R. Col Sr. USN Ret, side 13. Den sidste kilde angiver, at årsagen til ulykken var, at luftslangen ikke var placeret under dykkerens arm.
8. Senere kom der flere amerikanske dykkere til.
9. The Great Manila Bay Silver Operation
10. The Silver Secret og Caballo Bay ,EAC Troy R. Col Sr. USN Ret, side 16
11. Kilderne her er ikke rigtigt klare vedr. hvordan amerikaneren fik udbedret dykkerudstyret.
12. The Silver Secret of Caballo Bay ,EAC Troy R. Col Sr. USN Ret, side 13
13. Silver Salvage In Caballo Bay: Japans Sabotaged Treasure Hunt. Warfarehistorynetwork.com og The Silver Secret of Caballo Bay ,EAC Troy R. Col Sr. USN Ret side 20
14. The Great Manila Bay Silver Operation.
15. Silver Salvage in Caballo Bay : Japan's Sabotaged Treasure Hunt. Warfarehistorynetwork.com
16. The Great Manila Bay Silver Operation.

Stralsund 2018

Sven Erik Jørgensen

Historische Tauchergesellschaft's (HDS Germany) årlige event "International Historical Divers Meeting", der de foregående 10 år har været afholdt i Neustadt an der Weinstrasse, var i år flyttet til Stralsund ved Rügen.

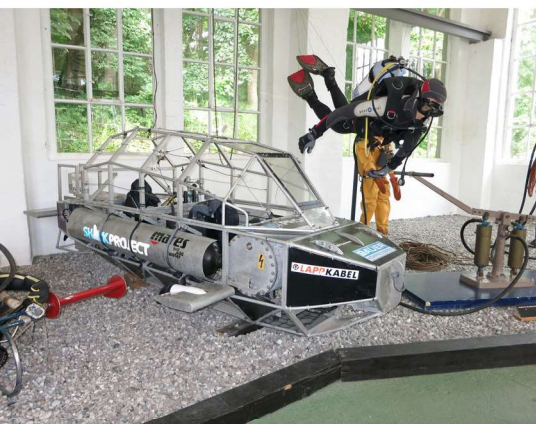
Ved eventen, der blev afholdt 15 – 17. juni, var der omkring 50 deltagere fordelt på 7 nationer med hovedvægten på Tyskland og Tjekkiet. Fra Danmark deltog Paul Erik Christensen og Sven Erik Jørgensen, og fra Norge deltog Bjørn Kahrs, Stein Stavdal Paulsen og Torstein Pedersen.

Nautineum var den fysiske ramme om arrangementet. Nautineum er et maritimt udstillingscenter, som er indrettet på et område, der tidligere har været anvendt til servicering af farvandsafmærkningsbøjer. Her var der en stor samling af mindre både af ældre dato, forskellige mindre skibsmotorer, undervandsbeboelser, dykkerapparater, undervandsfartøjer og forskellige apparater til optagning af vand- og bundprøver.

Nautineums hovedattraktion må siges at være det store undervandslaboratorium "Helgoland", der blev bygget af Drägerwerk

Midterste billede viser genbygningen af Kreefts apparat

til "Biologiske Anstalt Helgoland", og fra 1969 – 1981 blev anvendt til forsøg med menneskets længerevarende ophold i havet og til indsamling af biologiske resultater. Det var i den periode, hvor de nationer, der havde muligheden for det, skulle indhente erfaringer med menneskets ophold under vandet i længere og kortere tid på forskellige dybder. "Helgoland" fandt i perioden anvendelse på flere positioner, hvor dybden varierede fra 9 til 33 meter.

Et andet og mindre beboelseskammer "Unterwasserstation BAH I", der blev bygget af Babcock, tjente samme formål som "Helgoland", og det var bl.a. erfaringer fra BAH I som "Helgoland" blev bygget på. Også dette kammer er en del af udstillingen på Nautineum.

Lørdag formiddag var der tungdykning ad libitum for medlemmer af HDS Germany, og flere af medlemmerne havde medbragt udstyr, som blev flittigt studeret.

Efter dykningerne og efter en rundvisning på Nautineum var det tid til foredrag. Franz Rothbrust lagde for med foredraget "Peter Kreeft and the design and manufacture of a replica of his apparatus" om Kreeft og det dykkerapparat han dykkede med i 1800. HDS Germany har af Nautineum fået til opgave at genbygge Kreefts apparat i en dykkebar udgave. Kreefts apparat tryksatte kun dykkerens arme og ben og sikrede, at der kun var 1 bar omkring dykkerens hoved og torso. Dette princip udsatte dykkeren for en stor og med dybden stigende belastning. For ikke at risikere dykkerens liv og helbred, vil HDS Germany ændre princippet til en fuldt tryksat dykker.

Efter dette foredrag fulgte Sven Erik Jørgensens foredrag "Salvage of accumulators from German Submarines in Hørup Hav 1950 – a wreck divers diary" om Harry Olsen og Peter Christensens dybe og lange dykninger i de tyske ubåde og deres evige kamp mod dykkersygen.

Foredragene var på engelsk, og der var i forvejen udlevet oversættelser til tysk af begge foredrag.

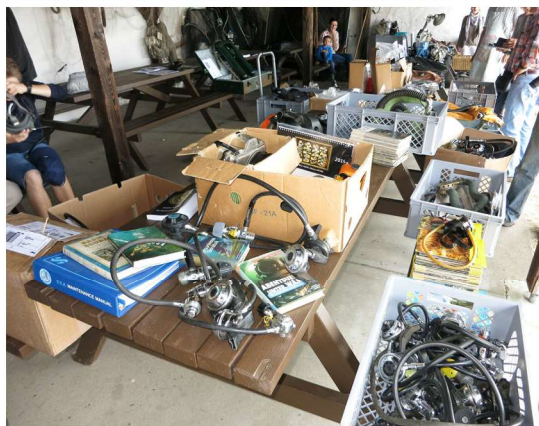
Om aftenen blev grillen tændt, og der blev serveret grillet svin med grønsager herunder også sauerkraut, og så må den fremragende suppe og desserten ikke glemmes.

Næste dag morgen var det tid til det traditionelle udstyrsmarked, hvor flere havde medtaget deres samling og viste denne frem, og andre havde taget udstyr med, som de gerne ville sælge. Bl.a. Dieter Harfst havde taget en interessant samling af gamle tyske dykkermanualer og –brochurer med. Heri fandt jeg et Dräger-Hefte fra 1934 med bemærkelsesværdigt mange artikler og billeder fra Danmark det være sig Falcks Redningskorps, Københavns Brandvæsen, Post- & Telegrafvæsenet og Undervandsbådsdivisionen. Det viste sig, at hæftet var særudgave for den 4. Internationale Redningskongres, som skulle afholdes i København i 1934. Desværre var hæftet kun til udstilling, men Dieter mente, han havde et andet, og da jeg kom hjem modtog jeg en kuvert fra Dieter med et andet eksemplar af hæftet.

Om eftermiddagen var der besøg på Deutches Mehresmuseum, som i DDR tiden var blevet et indrette i kirken til et kloster. I denne forbindelse var der bl.a. blevet etableret to indskudte etagedæk opbygget af rumgitre. Det er et spændende og stilfuldt museum, der bl.a. udmærkede sig med mange meget naturtro kopier af store havdyr.

Eventen blev afsluttet med en middag i ” Fisherman's Restaurant”.

Næste års event skulle efter sigende rykke tilbage til Neustadt.

Freeman Threadgold

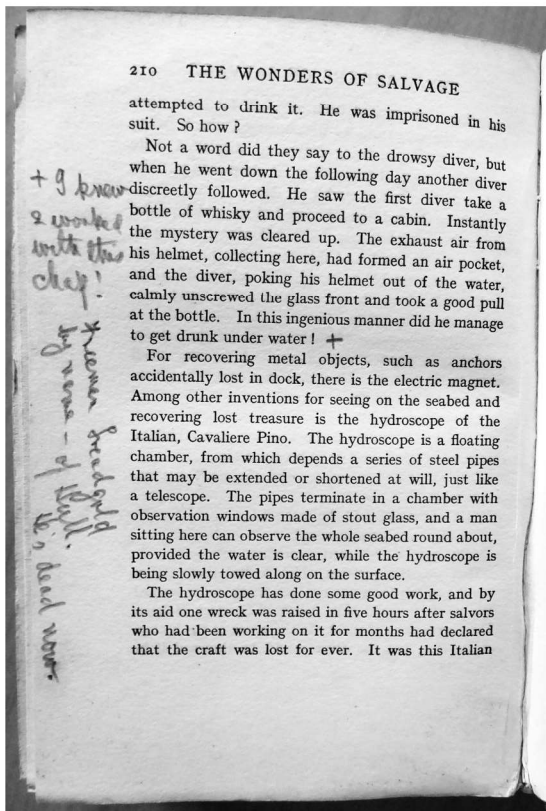
Phil Turtles

Phil Turtles har gjort et noget interessant fund i et antikvariat. Fundet kaster nyt lys over en historie, som er generelt kendt og bl.a. tidligere har været gengivet i DHT nr. 58. Her er Phils beretning om opdagelsen.

I mange år har jeg forsket inden for forskellige aspekter af dykningens historie, og nogle historier er forblevet noget af et mysterium, ikke kun for mig, men også for mange andre forskere. En sådan historie, der fandt sted i begyndelsen af 1900-tallet, fremgår af mange gamle bøger og manualer, men den pågældende dykker har altid været et mysterium. Hans identitet kan være løst med et køb, jeg gjorde i en boghandel i Sheffield i England. Det var bogen "The Wonders of Salvage" af David Masters fra 1922. Bogen omfattede bl.a. denne historien; men det, der virkelig betød noget, var denne notits skrevet i margen med blyant formodentlig af den oprindelige ejer: "Jeg kendte og arbejdede sammen med denne fyr! Freeman Threadgold fra Hull - han er død nu".

En smule søgning på slægtsforskningssiden Ancestry afslører, at Freeman Threadgold faktisk var fra Burton Upon Stather nær Scunthorpe i Lincolnshire, England. Han blev født i 1875 og døde i august 1918, og han var faktisk dykker. Historien, der er kendt fra mange andre kilder, var i denne bog fra 1922 refereret således:

"Morsomme fortællinger spiller så sjældent en rolle i beretninger om dykning, at denne begivenhed, der fandt sted for nogle år siden, er værd at omtale. Dykkere havde

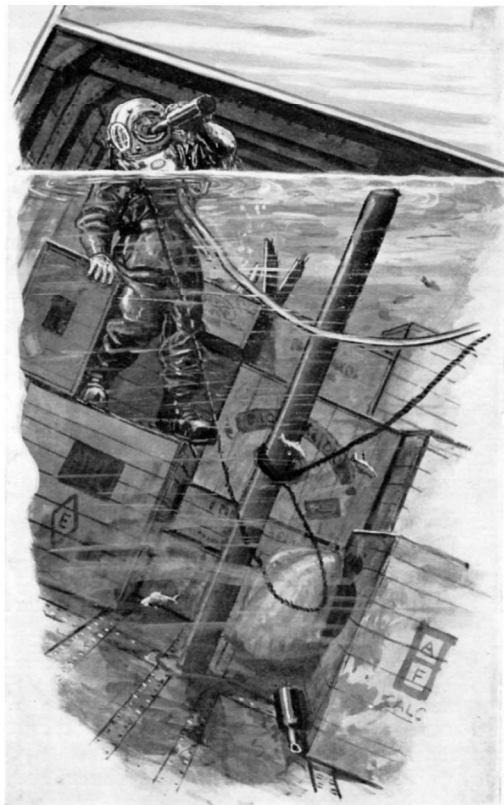

Notatet i margenen af bogen The Wonders of Salvage, som førte mig på sporet af Freeman Threadgold

arbejdet i nogen tid med at hente lasten op fra et vrage, da en af dykkerne viste ganske usædvanlige tegn på udmattelse, da han blev halet op. En nats søvn gjorde ham godt, og han genoptog arbejdet den næste dag.

Efter at være kommet tilbage til overfladen, viste han igen tegn på akut træthed, som forsvandt efter en nats hvile. Den efterfølgende morgen gik han ned som sædvanligt, og da han kom op denne gang, kunne han ikke stå på benene. Han kollapsede på dækket, mens de ombordværende stimlede sammen og var meget bekymrede for hans tilstand.

Tegnerens gengivelse af, hvad der skete under vandet.

Efter hurtigt afskruring af hjelmen snusede en af bjærgerne tilfældigt til dykkeren. En velkendt duft kom til hans næsebor. Han snusede endnu en gang og de andre betragtede ham undrende.

"Hvad er der galt?"

"Whisky!" Mumlede den knælende mand og troede, at hans lugtesans måtte have forrådt ham.

De snusede alle sammen, og duften var umiskendelig.

"Han er fuld," sagde den første mand. Ideen var absurd. "Men hvordan?" Spurgte en anden.

Det var spørgsmålet, der forvirrede dem alle. Hvordan var det muligt for en dykker at blive fuld i vand? Mysteriet ville have glædet Sherlock Holmes.

Der var kasser med whisky i vraget på bunden af havet, men dykkeren ville drukne, hvis han forsøgte at drikke det. Han var jo lukket inde i dragten. Så hvordan gjorde han det?

Ikke et ord sagde de til den søvnige dykker. Men da han gik ned den følgende dag fulgte en anden dykker diskret efter ham. Han så den første dykker tage en flaske whisky og gå videre til en kahyt. Straks blev mysteriet løst. Afgangsluften fra hjelmen var blevet opsamlet i kahytten og havde dannet en luftlomme. Dykkeren stak hjelmen op over vandet og skruede forsigtigt frontglasset af og tog en slurk af flasken. På denne geniale måde lykkedes det ham at blive fuld under vand!"

Jeg har medtaget en tegners opfattelse af, hvad dykkeren skulle have gjort gengivet i en artikel fra begyndelsen af 1900-tallet.

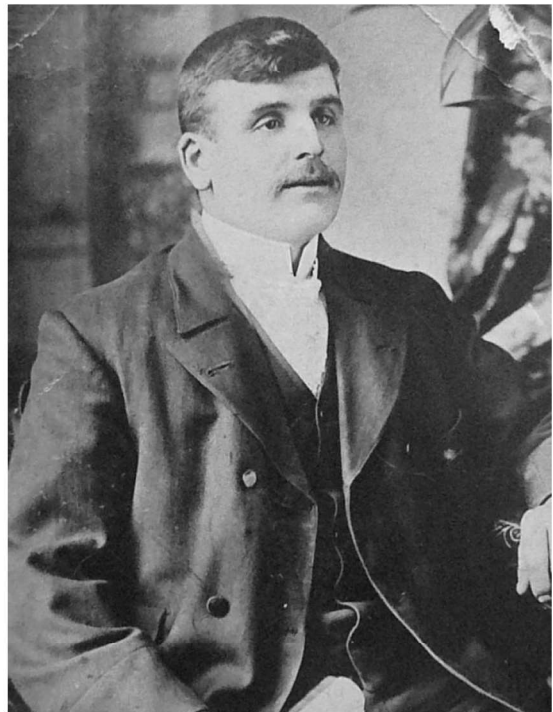
I den engelske folketællingen fra 1911 blev Freeman Threadgold registreret som værende dykker på redningsfartøjet *S.S. Salvor 1*, der havde base i Yarmouth og ejet af John Deheer fra Hull. Faktisk boede Freeman i Hull i Yorkshire. Føreren af skibet var Henry Bust, og der var en samlet besætning på syv. Tidligere folketællinger angiver Freeman som skibsbygger, og det var ikke usædvanligt for en mand med disse færdigheder at gøre dykning til sit andet erhverv.

SS Salvor 1 skulle være gået tabt i en slem storm i februar 1915 og være sunket i South Bay, Peterhead i Skotland med tabet af fem liv. Kun en person blev reddet. Freeman Threadgold var ikke blandt de omkomne, men andre mænd, som var nævnt som værende ombord i 1911 folketællingen, omkom.

Jeg har ikke andre oplysninger om Freeman Threadgold bortset fra, at han døde den 22. august 1918, hvor hans død er blevet registreret i Hull i Yorkshire. Jeg tror, at jeg har formået at spore nogle fotografier af ham. Den ene er af en dykker, som jeg tror, har arbejdet på *SS Salvor 1*, et andet er et portrætfoto og det tredje er af besætningen på bjærgningskibet *SS Salvor 1*, jeg tror, at Freeman Threadgold er den anden person fra venstre.

Det kan være, jeg tager fejl, men faktisk blev dykkeren betegnet som Tom i en udgave af *Deep Diving and Submarine Operations*. Var dette navn angivet for at beskytte hans identitet? Jeg plejer at bruge Dick i sådanne tilfælde. Det kunne have været en hvilken som helst Tom, Dick eller Harry. Der kan jo ikke have været mange dykkere i verden med navnet Freeman, som er et meget sjældent navn, og det ville have været en let sag at identificere ham. Jeg ved, at en anden mere kendt forsker har sagt, at

han troede, at det var en anden person. Jeg vil være mere end tilfreds, hvis det kan bevises, at jeg tager fejl. Desværre har den bog, jeg købte i Sheffield, ingen andre påskrifter. Det ville ellers have været interessant at kende ejerens navn.

Jeg er interesseret i at høre, om andre forskere har andre forslag. Jeg har bedt om hjælp i historiske aviser i både Hull og Northern Lincolnshire, men jeg har ikke hørt noget.

Dykkerhjelmen ved Wat Salakphet templet i Thailand

Freddy Breitenstein har sendt redaktionen nogle billeder af en hjelm, der ganske givet er en åben dykkerhjelm. Kravestykket, som må have båret vægtene, frontvinduet og lufttilførslen, afslører dette.

Freddy var i sommer på rundrejse i Thailand, og fandt hjelmen i et lille museum i Wat Salakphet templet på øen Koh Chang. I museet var der udover hjelmen udstillet forskellige ting, uden at der var angivet noget om, hvad tingene var, eller hvad de skulle anvendes til.

Hjelmen skulle angiveligt være fra Kong Rama V's regeringstid (1868-1910), og andet afslører museet ikke om hjelmen, der er fremstillet af jernplade.

Er der en læser, der kan fortælle mere om hjelmen, vil redaktøren gerne høre dette.

Iltapparat Lt. Lund (I)

Sven Erik Jørgensen

I artiklen ”Iltapparatets udvikling – med fokus på de apparater, der fandt anvendelse i Danmark” i DHT 42, nævnte jeg i gennemgangen ikke det iltapparat fra Drägerwerk, der var overgangen fra Modell 138 til Lt. Lund II. Årsagen var, at jeg ikke vidste, hvordan dette apparat så ud, om det havde været anvendt i Danmark eller om det var blevet sat i produktion?

I Stralsund drøftede jeg Lt. Lund med Helmut Knüfermann fra det tyske selskab. Helmut oplyste, at apparatet havde været anvendt af de norske Marinejægere. Efter mødet sendte Helmut mig en artikel om Lt. Lund og iltapparatet Lt. Lund samt linket <https://youtu.be/W4Js6bcUwZI> til filmen ”Fryktløse Froskemenn på Bolerne” fra 1953, og som senere er blevet vist på NRK,

Filmen viste sig at være af ganske god kvalitet, og viser norske frømands træning med et iltapparat meget lig Lt. Lund II, men hvor flaskerne er placeret vandret. I filmen ser man også kort Lt. Lund, der omkom i 1956 under dykning med et Lt. Lund III blandingsgasapparat.

Jeg havde set dette apparat før - men hvor?

Efter en granskning af hukommelsen og nogle forgæves eftersøgninger kom åbenbaringen. Det var Jan Uhre, der på et tidspunkt havde anvendt Lt. Lund (I) iltapparatet. Et billede i Jan Uhres bog ”Frømand” fra 1954 viste Jan Uhre med Lt. Lund (I) efter en dykning i 1953 til et nedstyrtet Gloster Meteor jagerfly.

De norske marinejægere (frømand), anvendte allerede fra 1953 Modell 138. I 1954 blev iltapparatet Modell 138 L (L for

Jan Uhre med Lt. Lund (I) efter en dykning i 1953 til et nedstyrtet Gloster Meteor jagerfly.

Iltapparat Modell 138

Lund) til i et samarbejde mellem Drägerwerk og chefen for den norske frømandsskole, Dykker- og Froskemannskolen, Lt. Ove Lund. Dette apparat fik senere betegnelsen Lt. Lund uden betegnelsen I. Betegnelsen I anvendtes senere af dykkehistorikere for at skelne de to apparater fra hinanden.

Hvori består så forskellen mellem Modell 138, Lt. Lund (I) og Lt. Lund II?

I forhold til Modell 138 var Lt. Lund (I) forsynet med et manometer. De senere 138'ere blev også forsynet med manometre. En længere operationstid var nødvendig til taktiske formål, og iltkapaciteten blev forøget med 150 %, fra 1 stk. 0,6 l iltflaske 150 bar til 2 stk. 0,8 l 200 bar flasker. Følgelig blev kalkkapaciteten øget således, at den svarede til den længere brugstid, og åndesækken fik en ny udformning og blev øget lidt i volumen. Blyvægten blev flyttet fra brystet til ryggen, hvilket gav god mening i forhold til svømmestilen.

Fra Lt. Lund (I) til Lt. Lund II blev vandmodstanden reduceret ved at dreje flaskerne 90 grader, og mundstykket blev ændret for

at reducere støjen fra dette. Endvidere blev seletøjet ændret.

Lt. Lund II apparatet blev markedsført sidst i 1954, samme år som Lt. Lund (I) blev markedsført. Lt. Lund (I) apparatet havde således kun ganske kort levetid.

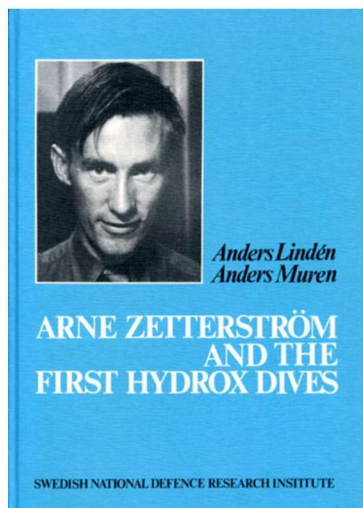
Da apparatet således har været anvendt i Danmark, vil jeg benytte lejligheden til at spørge læserne, om de evt. skulle ligge inde med billeder af, viden om eller andre oplysninger om Lt. Lund (I) apparatet.

For de der vil tilegne sig viden om Lt. Lund, den norske frømandsskole og de her kort beskrevne iltapparater, kan jeg henvise til Helmuth Knüfermanns detaljerede artikel "Leutnant Lund" i Tauchgeschichte Spezial 14/2018, der udgives af Norbert Gierscher og kan købes via: http://www.gierschner.de/tauchhistorie_htg.htm

Kilder:

Helmuth Knüfermann "Leutnant Lund" i Tauchgeschichte Spezial 14/2018
Jan Uhre "Frømand" 1954

En klassiker er blevet genoptrykt

Svensk Dykerihistorisk Förening har fået genoptrykt Anders Lindén og Anders Muren's bog fra 1985 "Arne Zetterström and the first Hydrox Dives" om Arne Zetterström og hans eksperimenter med bl.a. ilt-brint som åndegas. Desværre omkom Arne Zetterström i 1945 under en dykning til 160 meter med denne åndegas. Ulykken skyldtes ikke åndegassen men et uøvet overflademandskab.

Bogen er et betydeligt dykkehistorisk værk, og den kan erhverves ved kontakt til info@sdhf.se. Prisen er 250 SEK + porto 130 SEK. Betaling swift NDEASESS, IBAN SE 1095000099604244002517, Svensk Dykerihistorisk Förening, Dyktankhuset, Djurgårdsvägen 36 B, S-115 21 Stockholm.

European Historical Diving Event 2018 i Ebeltoft

Sven Erik Jørgensen

Dykkehistorisk Selskab var i år vært for European Historical Diving Event 2018 (EHDE), som blev afholdt i Ebeltoft 24. – 26. august. Som i 2010, hvor eventen sidst blev afholdt i Ebeltoft, var Fregatten Jylland rammen om eventen.

I alt 56 deltog i eventen, heraf 25 fra Danmark og 31 fra Holland, Sverige, Finland, Norge, England, Belgien og Tyskland. Flere af de udenlandske deltagere havde

forlænget eventen med et par dage til en miniferie.

Udstilling

I forbindelse med eventen var der i Fregatten Jyllands foredragssal etableret en udstilling, der ved roll up- plancher orienterede om dykningens udvikling fra klokedykkerne til de autonome tryklufdykkere. Roll up- plancherne var produceret med

støtte fra Syddjurs Kommune. For at gøre historien mere nærværende havde Søværnets Center for Dykning været så venlig at udlåne nogle af de største rariteter fra deres omfattende historiske samling. Det var den gamle åbne Sadler hjelm, Rouquayrol-Denayrouze regulator, vindkedel og nikkepumpe samt en Ludwig von Bremen halvhjelm. Fra selskabets samling var udstillet en komplet 2-bolts dykker og trykluftapparater fra 50'erne og 60'erne.

Specielt lørdag var der rigtig mange besøgende ved Fregatten Jylland, og de fleste fandt også vej til den dykkerhistoriske udstilling. Fregatten Jylland havde sænket billetprisen til 50 kr. i forbindelse med eventen. Deltagerne betalte dog ikke entre.

Grillaften

Eventen startede fredag med grillaften i Ebeltoft Marineforening. På utallige opfordringer ved forrige års event i Larkollen var der, som i 2010 opstillet velkomstdrink i ankerform. Uanset, at deltagerne fik røg i øjne og tøj, var der trængsel ved grillen for at grille de store velhængte bøffer og pølser af forskellig slags. Drikkevarer blev udskænket i en lind strøm af personalet fra Ebeltoft Marineforening.

Foredrag

Lørdag formiddag mødtes deltageren i Fregatten Jylland foredragssal. Her åbnede direktøren for Fregatten Jylland Lars Olsen eventen og bød deltagerne velkommen til Ebeltoft og til Fregatten Jylland. Direktøren kom i velkomsten bl.a. ind på det globale dykkerhistoriske samarbejde og på dyknin-gens betydning for Danmark og nævnte her, at hver og en af de mange sten, der beskytter fregatområdet mod havet, er fisket op af tungdykkere, der har gået hen over havbunden og sat stentangen ned over stenene.

Philip Nathansen indledte foredragene med et foredrag om Drägerwerks injektor-apparater DM 20 og DM 40. Foredraget

Udstillingen med plancher samt rariteter udlånt af Søværnets Center for Dykning

Formand Paul Erik Christensen og direktør for Fregatten Jylland Lars Olsen. Foto HFA

Finn Linnemann på talerstolen. Foto HFA

Foto HFA

Foto HFA

spændte fra opfindelsen af injektoren, over Drägerwerks anvendelse af dette princip i røgdykkerapparater og kombinerede røg- og dykkerapparater samt endeligt i DM 20 og DM 40. Philip gennemgik også det fysiske princip for injektoren og fik ros for dette af nogle deltagere, der nu endeligt havde forstået princippet.

I foredraget om Svitzers bjergning af Al Kuwait i Kuwait Citys havn i 1964 med Krøyer kugler kom Sven Erik Jørgensens ind på de kritiske forhold ved bjergningen. Disse udgjordes af de 5.000 døde får i lasten og skibets placering helt op mod kajen, som gjorde traditionelle bjergningsmetoder mindre egnede og kaldte på en alternativ og hurtig metode.

Finn Linnemanns foredrag ”Vragere og bjærgere før dykkerklokken” startede med beboerne på vestkysten af Jylland der ernærede sig af bl.a. af hvad, der drev ind fra forliste skibe, og hvordan senere fiskere

bjærgede fra vrage. Dette bjergningsarbejde blev efterhånden udført af kongeligt privilegerede vrage, som skulle erlægge en del af indtægten til kongen. Finn nåede helt op til de tidligst kendte dykninger, hvor dog metoden ikke er helt klarlagt endnu.

Historisk dykning

Efter frokosten var det tid til dykning med historisk udstyr. Dette foregik bl.a. fra Syddjurs Kommunes flydende scene kaldet ”The Island”. Klokkedykningen foregik i fregathavnen. Jouko Moisala havde taget replikaen af Triewalds klokke fra 1732 med fra Finland. 20 dykkere fik her lejlighed til at stifte fysisk bekendtskab med klokkedykningen på egen krop.

”The Island” viste sig at være fremragende til formålet. For det første var øen meget stabil, og her var der på en gang rigelig plads til alt grejet, dykkerne og et stort antal

tilskuere, som kunne komme helt tæt på dykkerne uden at gå i vejen. Når der var flere tilskuere, end der kunne være på øen, blev gangbroen bag øen taget i brug.

Der blev dykket igennem med Dräger injektorapparat DM 40, US Navy Mk V og den danske 2-bolts hjelm. Endvidere demonstrerede Kaj Thomas Helmarsson dykning med AGA trykluftapparat fra ca. 1946 og Claus Tegne-Hansen fik også gjort Villy Arp apparatet fra 1960 vådt, og endelig kom også Philip Nathansens Dräger iltapparat Model 138 fra 1952 i vandet.

Jørn-Peder Larsen var standby dykker.

Der var konstant mange tilskuere på øen, og der var en jævn udskiftning. Om det var det gode vejr, som havde trukket de 400 – 500 tilskuere til, eller det var et indslag om eventen i DR P4 Østjylland om formiddagen, kan ikke siges.

Middagen

Kl. 1900 var der middag for alle deltagere og inviterede i Ebeltoft Marineforening. Strakt efter at formanden, Paul Erik Christensen, havde budt velkommen, steg lyd-niveauet således, at det var svært at høre hvad de nærmeste sagde. Der var endnu meget at drøfte mellem deltagerne.

Da alle var halvt igennem buffeten, tog Sven Erik Jørgensen ordet for at orientere deltagerne om at de tungdykkerapparater, der var blevet dykket med i dag, ikke var selskabets, men derimod Philip Nathansens. Philips omfattende samling af dykbare dykkerapparater har fra selskabets stiftelse været en væsentlig faktor for selskabets succes, bl.a. gennem de mange Dive Ins, hvor deltagerne har kunnet dykke med Philips apparater. Philip har aldrig sagt nej til, at selskabet kunne låne et eller flere apparater, og det er ikke tænkeligt, at han vil gøre det. Philip har også vedligeholdt og repareret apparaterne, efter den nogen gange

Paul Erik sætter den gyldne 2-bolts hjelm på Philips revers

intense brug, og som Philip nok vil mene også i nogle tilfælde uprofessionelle håndtering af udstyret.

Dette blev sagt for at oplyse deltagerne om baggrunden for, at bestyrelsen enstemmigt havde besluttet at udnævne Philip til æresmedlem af Dykkehistorisk Selskab.

Herefter overrakte Paul Erik beviset for æresmedlemsskabet – den gyldne 2-bolts hjelm - til Philip. Paul Erik takkede Philip for alt, hvad han havde gjort for selskabet, og for at han som storsamler er en af de få, der ikke gemmer apparaterne væk, hvis de kan anvendes til at dykke med.

Næste års event afholdes af Svensk Dykerihistorisk Förening. Formanden Birgitta Forsén oplyste, at eventen ville finde sted i Stockholm den 24. – 26. maj 2019. Eventen vil samtidig være en fejring af SDHF's 40 års jubilæum, når man regner starten af foreningen til det tidspunkt, hvor Marinen overdrog Dyktankhuset til en gruppe dykkehistoriske entusiaster.

Birgitta Forsén fik også overrakt et helt nyt eventbanner med de nordiske selskabers logoer, som Jouko Moisala havde fået fremstillet og donerede til selskabet.

Film, rundvisning, frokost og besøg i magasinet

Søndag formiddag mødtes deltagerne igen i Fregatten Jyllands foredragssal, hvor Philip viste en film om bjergning af Kolding koggen, hvor bl.a. en tungdykker deltog i bjergningen. Med filmen ville Philip bl.a. mindes den afdøde marinearkæolog, BBC producer og direktør Ray Sutcliffe. Filmen om Kolding koggen var Ray Sutcliffes sidste produktion for BBC, hvor han fra 1963 til 1990 stod for utallige maritime og undersøiske produktioner. Ray Sutcliffe var en hyppig gæst ved alle maritime events herunder også European Historical Diving Event. Ray Sutcliffe døde den 3. februar 2018. Han blev 77 år.

Ray Sutcliffe fotograferet i 2006 i Ebeltoft

Efter filmen viste Paul Erik deltagerne rundt på fregatten. Rundvisningen blev kl. 1200 afsluttet med affyring af en af fregattens kanoner.

Fregatten Jylland var vært ved frokosten i form af skipperlabskovs og dertil øl og vand, som blev indtaget på fregattens kanondæk og mellem kanonerne - en gestus som deltagerne satte stor pris på.

Efter frokosten takkede Peter Wingett på deltagerens vegne Dykkehistorisk Selskab for endnu et interessant og vel gennemført arrangement.

Paul Erik takkede alle deltagerne for deres engagement, og mindede Birgitta Forsén om ikke at undlade den metrologiske planlægning, som havde sikret sol og tørvejr under den nu afholdte event.

Sidste punkt på programmet var et besøg i selskabets magasin i Ebeltoft. Aldrig før har der været så mange mennesker i magasinet. Her blev der studeret, snakket, spurgt, fotograferet, målt og meget andet.

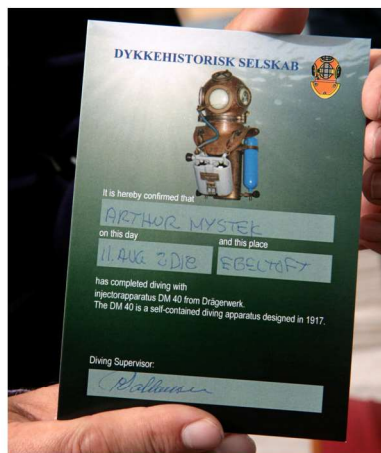
Tak til Syddjurs Kommune, Fregatten Jylland og Ebeltoft Marineforening, uden hvis støtte og bistand eventen ikke var blevet den succes, som den blev. Jouko Moisala skal også have tak for at medbringe dykkerklokken fra Finland til eventen.

LogCard

Selskabet har designet LogCard for det meste af det historiske udstyr, der dykkes med ved selskabets demonstrationsdykninger. Efter endt dykning med et historisk apparat kan dykkeren nu få udstedt et bevis på dykningen i form af et udfyldt LogCard. Produktionen af LogCard'ene er støttet af Syddjurs Kommune.

LogCard'ene blev taget i anvendelse ved dykningerne i Ebeltoft den 11. og 25. August.

Skulle der være dykkere, der ikke fik udstedt et personligt LogCard efter dykningerne i Ebeltoft, kan de rette henvendelse til redaktøren, som vil rette op på evt. mangler her.

Sidste adoptionsbesøg i Ebeltoft fra Søværnets Center for Dykning

Sven Erik Jørgensen, foto Henning Friis Andersen

Ved seneste forsvarsforlig blev det besluttet, at DYC skal flytte fra Holmen, og uddannelse af civile dykkere skal ophøre. Uddannelse af militære dykkere vil foregå i Korsør og Kongsøre. Bygningerne på Holmen, som DYC anvender, skal sælges og givetvis rives ned, i det omfang de ikke er fredede.

Hermed ophører adoptionsaftalen mellem DYC og Ebeltoft Kommune. Adoptionsbesøget den 11. – 12. august var derfor det sidste. Adoptionsbesøget faldt sammen med Ebeltoft Kystkultur Festival.

Som mange gange tidligere demonstrerede DYC dykning med moderne apparater og

Dykkehistorisk Selskab demonstrerede dykning med historiske apparater, som på dagen var den danske 2-bolts hjelm og DM 40 injektorapparat fra Drägerwerk. DYC dykkede med Kirby Morgan 77.

Om publikum vidste, at det var sidste gang, disse fælles demo dykninger blev gennemført i Ebeltoft, vides ikke, men der var usædvanlig mange tilskuere.

Om aftenen var Ebeltoft kommune vært ved den traditionelle adoptionsmiddag, hvor også Dykkehistorisk Selskab deltog.

Tak til DYC og Ebeltoft kommune for mange gode adoptionsbesøg.

Donationer

Boet efter Svend-Åge Søbygge v. Inge Søbygge, Ålbæk via Preben Olsen: Poseidon 2x7 liter og 1x12 l flaskesæt, Nemrod halsvest, Jet-fin finner med hælerem, Mares kniv, Blybælte, livline, ScubaPro Mk 5 automat, Bauer fyldeventiler og prøvetryksmanometer samt 6 løse manometre og et par tøhandsker. Jens Sund Laursen, Svendborg via Uffe Frisenette: Lungeautomat Dräger PA61/II. Ole Nielsen, Bøjen: 1 par Nemrod Venturi Power svømmefinner, undervands- hus Aquatica 80 med Nikon 8008 S kamera uden optik, 2 stk. Nikonos SB 105 Blitz samt tilbehør til undervandshuset herunder blitzarm, kabler, domeporte og tandhjul. Hans Thøger Jensen, Sabro: Reservedelsliste for Aqua-Sport Cyklon Sport og Super. Uffe

Frisenette, Knebel: Kasse med Nikonos III, 35 mm, 21 mm og 15 mm optikker med søgere, Sea & Sea belysningsmålermåler, YS 50 Yellow Sub Blitz fra Sea&Sea og Sea&Sea 3-1 og 3-2 mellemringe ramme-søgere. Jørn Ankersen Jensen, Toftlund: Gamle postkort med dykkermotiver. Jette Krebs, Gentofte: Billeder og dokumenter fra boet efter dykker Ove Gerner Thyge Johansen. Hans Skov, Ebeltoft via Christian Koudal: SOS 70 m olietryksdybdemåler og dykkerkniv. Kåre Segadal, Bergen: Odd Pedersens bog ”Best på bunnen – Nui gjemmen 25 år”

Hermed vil selskabet gerne takke giverne.

Slopkisten

Ønsker du at sende et dykkehistorisk signal til omgivelserne, har Dykkehistorisk Selskab udstyret:

T-Shirt i sort med selskabets logo på brystet, tekst "Historical Diving Team" på ryggen, Str. M, L, XL, XXL. Kr. 80/stk.

Sweat-Shirt i marineblå med selskabets logo på brystet, tekst "Historical Diving Team" på ryggen, Str. M, L, XL, XXL. Kr. 200/stk.

Cap i sort med logo. Jubilæumspris kr. 25/stk.

Dykkehistorisk Tidsskrift på DVD, nr. 1 - 60 kr. 100/stk.

Pin - med logo kr. 40/stk.

Klistermærke - med logo kr. 10/stk.

Stofmærke - med logo kr. 40/stk.

Varene kan bestilles på: _dykkehistorisk.dk@gmail.dk. Porto tilkommer.

Nye medlemmer

Aggerholm, Ole.....	Silkeborg
Ahlsen, Bjørn Roar.....	Bækmarksbro
Flor, André Erik.....	Helsingø

Selskabet vil gerne byde de nye medlemmer velkommen.

DYKKEHISTORISK SELSKAB

Dykkehistorisk Selskab er stiftet i Ebeltoft den 17. november 1996 af en bred kreds af dykkeinteresserede fra såvel den erhvervsmæssige – som den rekreative dykning.

Dykkehistorisk Selskab har til formål at arbejde for bevarelsen af vor dykkehistoriske arv inden for den erhvervsmæssige, videnskabelige, militære og rekreative dykning.

Endvidere i videst mulig omfang at søge at identificere, registrere, bevare og vedligeholde genstande og arkivmateriale, der vedrører dykningens historie eller senere kan blive af historisk interesse samt at formidle viden herom.

Selskabet vil søge at samle interesserede fra alle dykningens områder til en fælles indsats for at bevare vor dykkehistoriske arv og danne ramme om dykkehistoriske studier, drøftelser og aktiviteter samt være ramme om et socialt samvær mellem dykkehistorisk interesserede.

www.dykkehistorisk.dk

www.facebook.com/DykkehistoriskSelskabDanmark

Formand:

Paul Erik H. Christensen
Regnbuen 36
Dråby
8400 Ebeltoft
Tlf.: 24 213710

Kasserer:

Gunnar Broge
Tværgade 7
8300 Odder
Tlf.: 20 304380

Sekretær:

Finn Linnemann
Idrætsvænget 4
2680 Solrød Strand
Tlf.: 23 326292

Redaktør:

Sven Erik Jørgensen
Kirsebærvej 5
8471 Sabro
Tlf.: 86 948509

Eventmester:

Finn Jensen
Østerbro 37 D, 2. th.
9000 Aalborg
Tlf.: 40 629440

Søværnets repræsentant:

Orlogskaptajn Henrik Stilling
Søværnets Center for Dykning
P. Løwenørnsvej 7
Nyholm
1439 København K
Tlf.: 32 664601

Materielmester:

Philip Nathansen
Fridtjof Nansensvej 32
8200 Århus N
Tlf.: 40 198297

